

Ympäristövaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi jätelain muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi jätelain muuttamisesta (HE 166/2025 vp): Asia on saapunut ympäristövaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- erityisasiantuntija Eini Lemmelä, ympäristöministeriö
- ryhmäpäällikkö Mika Heinonen, Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
- erityisasiantuntija Tuulia Innala, Suomen Kuntaliitto
- johtava asiantuntija Marja Ola, Kaupan liitto ry
- toimitusjohtaja Mika Surakka, Sumi Oy
- toimitusjohtaja Pekka Tommola, Suomen Pakkaustuottajat Oy
- asiamies Pekka Tsupari, Suomen SUP-Tuottajayhteisö Oy
- toimitusjohtaja Pasi Nurminen, Suomen Palautuspakkaus Oy (PALPA)

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- Lidl Suomi Ky

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi jätelakia.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi eräiden kertakäyttöisten muovituotteiden tuottajan kustannusvastuuta tietyistä kuntien toteuttamista toimista roskaantumisen ehkäisemiseksi ja siivoamiseksi. Esityksen mukaan tuottajien kunnille maksamat korvaukset perustuisivat pääsääntöisesti kiinteämääräiseen asukaskohtaiseen vuosikustannukseen. Myös korvausmenettelyyn ehdotetaan muutoksia. Lisäksi ehdotetaan, että tuottajan kustannusvastuuta laajennettaisiin nikotiinipussien aiheuttaman roskaantumisen ehkäisemiseen ja siivoamiseen. Muutokset johtuisivat kansallisista tarpeista.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2026.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Esityksen tausta

Eräiden kertakäyttöisten muovituotteiden tuottajan kustannusvastuuta toimeenpantaessa on havaittu, että kuntien kustannusten ilmoittamiseen ja korvaamiseen liittyvä menettely aiheuttaa merkittävästi työtä Pirkanmaan ELY-keskukselle. Työmäärään vaikutti Pirkanmaan ELY-keskuksen mukaan asianosaisten suuri määrä yhdistettynä asian hallinnointiin ilman sähköistä ratkaisu- ja tiedoksiantojärjestelmää. Työmäärää on kasvattanut myös se, että tupakantuottajat ovat kiistäneet kuntien ilmoittamat kustannukset tupakkajätteiden keräyksestä ja siihen liittyvästä neuvonnasta ja tiedotuksesta, minkä vuoksi näistä kustannuksista ilmoittaneilta kunnilta on pyydetty erikseen lausunnot ja on arvioitu tarkemmin niiden ilmoittamien kustannusten todenperäisyyttä, tarpeellisuutta ja kohtuullisuutta.

Sääntelyn toteuttamiskustannuksia aiheutuu myös kunnille kustannustietojen keräämisestä, kokoamisesta ja ilmoittamisesta. Kuntien kustannusseurantaa ei ole suunniteltu tuottajan kustannusvastuun piiriin kuuluvien jätehuolto- ja siivoustoimien kustannusten seuraamista varten, mikä vaikeuttaa ilmoitettavien kustannustietojen kokoamista. Esimerkiksi yleisten alueiden kunnossapitoa koskevissa kunnan ja palveluntuottajan välisissä sopimuksissa puhtaanapitotoimien hinnoittelu voi kattaa tuottajan kustannusvastuuta laajemman työkokonaisuuden. Kunnan eri alueiden kunnossapidosta ja valistustoimista vastaavat usein myös kunnan eri yksiköt. Talousseurannassa on myös kuntakohtaisia eroja, mikä vaikeuttaa yhteisten käytäntöjen kehittämistä kustannusseurantaa varten.

Kuntien ilmoittamiin toteutuneisiin kustannuksiin perustuva korvausjärjestelmä aiheuttaa sääntelytaakkaa myös tuottajayhteisöille ja sitä kautta yksittäisille tuottajille. Tuottajavastuun kustannukset muodostuvat tuottajayhteisöön liittymisestä sekä tuottajamaksujen maksamisesta ja tuottajan markkinoille saattamien tuotteiden raportoinnista tuottajayhteisölle. Tuottajien on ollut vaikea ennakoida maksettavaksi tulevien korvausten määrää, mikä puolestaan on vaikeuttanut sääntelystä aiheutuvien kustannusten siirtämistä tuotteiden hintoihin.

Ympäristövaliokunta korosti hallituksen esityksestä antamassaan mietinnössä (YmVM 14/2022 vp — HE 141/2022 vp), että seurantaryhmä on keskeinen väline tuottajavastuun kustannustehokkuuden toteutumisen kannalta. Valiokunta piti tärkeänä, että seurantaryhmän tehtäväksi annetaan sääntelyn toimivuuden seuraaminen sekä hyvien käytäntöjen kehittäminen erityisesti liittyen kuntien toteuttamiin jätteiden keräys- ja siivoustoimiin sekä niihin liittyvään neuvontaan ja tiedotukseen.

Hallituksen esityksessä mainituista syistä ja saamansa selvityksen perusteella ympäristövaliokunta katsoo, että esitys on tarpeellinen ja tarkoituksenmukainen. Valiokunta puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä muuttamattomana seuraavin huomioin.

Keskeiset tavoitteet

Hallituksen esityksen keskeinen tavoite on vähentää eräiden kertakäyttöisten muovituotteiden tuottajan kustannusvastuun toteuttamisesta valvontaviranomaiselle ja kunnille aiheutuvaa

Valiokunnan mietintö YmVM 12/2025 vp

sääntelytaakkaa. Esityksessä ehdotetaan hallinnollisen työn vähentämiseksi, että eräiden kertakäyttöisten muovituotteiden tuottajan kustannusvastuu kuntien toteuttamista jätehuolto- ja siivoustoimista perustuu pääsääntöisesti kuntien kiinteämääräiseen asukaskohtaiseen vuosikustannukseen. Valvova viranomainen on tällä hetkellä Pirkanmaan ELY-keskus, mutta tehtävä siirtyy aluehallinnon uudistamisen vuoksi uudelle Lupa- ja valvontavirastolle 1.1.2026. Muutosehdotus on perusteltu ja kannatettava.

Valiokunta pitää tärkeänä myös hallituksen esityksen tavoitetta ehkäistä ja vähentää nikotiinipusseista aiheutuvaa roskaantumista. Esityksessä ehdotetaan nikotiinipusseista aiheutuvan roskaantumisen ehkäisemisen ja siivoamisen lisäämistä eräiden kertakäyttöisten muovituotteiden tuottajan kustannusvastuun piiriin. Tätä on pidettävä perusteltuna myös roskaantumista aiheuttavien tuotteiden tuottajien yhdenmukaisen kohtelun ja aiheuttaja maksaa -periaatteen tavoitteen toteuttamisen perusteella. Kiinteämääräiseen asukaskohtaiseen vuosikustannukseen perustuvaa korvausta ehdotetaan sovellettavan myös tuottajan kustannusvastuuseen tupakkatuotteita ja niistä aiheutuvia jätteitä koskevasta tiedotuksesta ja neuvonnasta. Kiinteämääräistä asukaskohtaista vuosikustannusta ei kuitenkaan ehdoteta sovellettavaksi tupakkajätteelle tarkoitettujen keräysastioiden hankintaan, jonka kustannukset tuottajan on korvattava kuntien toteutuneiden kustannusten mukaisesti. Myös nikotiinipussien tuottajan kustannusvastuu perustuu kiinteämääräiseen asukaskohtaiseen vuosikustannukseen.

Tuottajien kunnille maksamien korvausten perustumisen pääosin kiinteämääräiseen asukaskohtaiseen vuosikustannukseen arvioidaan vähentävän korvausmenettelystä valvontaviranomaiselle aiheutuvaa hallinnollista taakkaa. Taakan on myös arvioitu kasvavan merkittävästi 31.12.2025 päättyvän direktiivin toimeenpanon siirtymäajan jälkeen, kun tuottajien kunnille maksamat korvaukset perustuisivat kokonaan kuntien ilmoittamiin toteutuneisiin kustannuksiin. Kiinteämääräiseen asukaskohtaiseen vuosikustannukseen perustuvassa ratkaisussa Lupa- ja valvontaviraston ei tarvitse arvioida kuntien ilmoittamien kustannusten hyväksyttävyyttä lukuun ottamatta tupakkajätteelle tarkoitettujen keräysastioiden hankintakustannuksia. Kiinteämääräinen asukaskohtainen vuosikustannus helpottaa myös korvauspäätöksen laatimista, sillä se yksinkertaistaa kunkin tuottajayhteisön ja tuottajan maksamien sekä kullekin kunnalle maksettavien korvausten laskemista. Siltä osin kuin tuottajien kunnille maksama korvaus perustuu kiinteämääräiseen asukaskohtaiseen vuosikustannukseen, Lupa- ja valvontavirasto voi myös tehdä päätöksen korvauksista kuulematta asianosaisia, ellei kuulemiselle ole erityistä perustetta. Valiokunta toteaa, että tuottajayhteisöt pitävät siirtymistä kiinteämääräiseen asukaskohtaiseen korvaukseen ymmärrettävänä ja perusteltuna, koska se parantaa ennakoitavuutta.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan kiinteämääräisen asukaskohtaisen vuosikustannuksen suuruudesta ja jakamisesta toimittain on tarkoitus päättää tiettyjen muovituotteiden ympäristövaikutuksen vähentämisestä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2019/904 eli niin sanotun SUP-direktiivin mukaisesti asianomaisten toimijoiden kesken avoimella tavalla. Tätä varten ympäristöministeriön on tarkoitus järjestää neuvotteluja keskeisten tuottajayhteisöjen ja Suomen Kuntaliiton kanssa. Kiinteämääräisestä asukaskohtaisesta kustannuksesta säädettyä käytetään perusteena kuntien kustannuksista saatavilla olevia tietoja. Valiokunta pitää tärkeänä, että kiinteämääräisen asukaskohtaisen kustannuksen suuruudesta ja jakamisesta toimittain päätetään oikeudenmukaisesti ja avoimesti.

Valiokunnan mietintö YmVM 12/2025 vp

SUP-direktiivin täytäntöön panemiseksi annetun jätelain muutoksen mukainen siirtymäaika päättyy vuoden 2025 lopussa. Hallituksen esityksessä ehdotettu lakimuutos on tarkoitettu tulemaan voimaan heti siirtymäajan päätyttyä eli 1.1.2026. Nikotiinipussien tuottajan kustannusvastuuta aletaan erillisen siirtymäsäännöksen perusteella soveltaa kuitenkin vasta vuoden siirtymäajan jälkeen. Siirtymäaikaa on pidettävä perusteltuna, jotta nikotiinipussien tuottajat ehtivät järjestäytyä tuottajayhteisöksi tai rekisteröityä tuottajarekisteriin ennen kuin tuottajavastuuta aletaan soveltaa.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Ympäristövaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 166/2025 vp sisältyvän lakiehdotuksen.

Helsingissä 26.11.2025

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Jenni Pitko vihr
varapuheenjohtaja Pinja Perholehto sd
jäsen Marko Asell sd
jäsen Eveliina Heinäluoma sd
jäsen Petri Huru ps
jäsen Christoffer Ingo r
jäsen Vesa Kallio kesk
jäsen Hanna Kosonen kesk
jäsen Johan Kvarnström sd
jäsen Merja Rasinkangas ps
jäsen Tere Sammallahhti kok
jäsen Sara Seppänen ps
varajäsen Janne Jukkola kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Ekroos